

De Schreever

IVN Asten-Someren

WINTER NUMMER

Jaargang 44, nr. 4

December 2023

Info IVN

IVN (Instituut Voor Natuureducatie en duurzaamheid) is een landelijke vereniging die in 1960 is opgericht met als doel het bevorderen van het natuur- en milieubesef, door middel van educatieve activiteiten. Hiertoe wil het IVN met u de natuur ingaan om door te kijken, luisteren, ontdekken en genieten en om tot meer kennis en begrip te komen van deze natuur, waar wij zelf ook deel van uitmaken. Het IVN bestaat uit een aantal plaatselijke afdelingen, die op hun eigen manier deze doelstelling nastreven, daarbij inspeland op de plaatselijke mogelijkheden. In Asten en Someren bestaat de afdeling sinds 1963.

Wilt u graag lid worden van het IVN Asten-Someren, dan kunt u zich aanmelden via: leden@ivnastensomeren.nl

Lidmaatschapskosten:

Landelijke leden € 30,-- per jaar

Donateurs € 23,-- per jaar

Huisgenootleden € 13,-- per jaar

Jeugdleden € 20,-- per jaar

Scholen € 77,-- per jaar

IBAN rek.nr. NL41 RABO 0103615784 t.n.v. IVN Asten-Someren KvK nr. 40238439

IVN gebouw De Stulp, Ostaderstraat 30, 5721 WC Asten 0493-696986

Email: info@ivnastensomeren.nl

Website: www.ivnastensomeren.nl

Naast kwartaalblad De Schreever verschijnt er maandelijks een digitale nieuwsbrief met actuele informatie. U kunt zich hiervoor aanmelden via onze website

Omslagfoto's: Yolanda van Bussel, A. Brouwers.

Planning en aanlevering van kopij

DE REDACTIE

De Schreever verschijnt 4 keer per jaar, ongeveer een maand na elke kopijdatum.

De kopijdata vallen rond 15 februari, 15 mei, 15 augustus en 15 november.

Alle afdelingen en reeds bekende kopij-schrijvers worden 1 à 2 weken van tevoren per mail herinnerd aan de naderende kopij-datum.

Maar je kunt het hele jaar per mail kopij aanleveren !

Wacht niet op ons bericht, maar typ je stukje als je er inspiratie voor hebt en stuur het meteen in.

Lever **Tekst** aan in een **Word-bijlage** (géén PDF) met zo min mogelijk opmaak.

Foto's graag als **apart fotobestand** aanleveren.

Zet er wel even bij wie/wat er op de foto staat en door wie hij genomen is (auteursrechten).

Heb je véél foto's, maak dan gebruik van WeTransfer.

De redactie selecteert de meest geschikte foto's voor plaatsing bij een stukje of in een collage.

De rest bewaren we in het archief, maar kunnen we misschien later gebruiken.

Extra foto's zijn dus altijd welkom !

Het mailadres voor kopij en andere berichten is schreever@ivnastensomeren.nl .

Kopij-datum voor de lente-editie is 15 februari.

De Schreever

IVN Asten-Someren - 2023, jaargang 44, 4 (winter)

IVN Asten-Someren heeft een intensief en mooi jaar achter de rug. De viering van ons 60-jarig jubileum heeft iedereen nog een extra stimulans gegeven. Klapstuk was de grote natuurmanifestatie van oktober, toen de organisatie zich in de volle breedte aan het publiek kon tonen. Er zijn extra publiekswandelingen geweest en de fotowedstrijd opende heel wat mensen nog eens opnieuw de ogen voor de altijd weer verrassende schoonheid van de natuur. Hoewel we ook zonder wedstrijd de prachtigste foto's toegestuurd krijgen: zelfs meer dan we kunnen plaatsen, maar we hebben wel graag de keus. En foto's die niet meteen gebruikt worden slaan we op in een database voor later.

Dit blad wil ook getuigen van nieuwe initiatieven op het gebied van natuureducatie en -bescherming rondom ons. En het is telkens weer prachtig om te zien hoe kinderen enthousiast worden over de natuur door een expositie zoals die over Koning Eik, die dit najaar van start is gegaan. En toch . . . soms knaagt er iets. Want wij doen hier ons best om in Nederland en, vooruit, in Europa de maatschappij wat meer natuurinclusief en duurzaam te maken. Maar heeft dat wereldwijd gezien wel zoveel effect als landen als China, India en Rusland niet mee doen? En wat brengt ons tegel-wippen op miniatuurschaal teweeg als er in Brazilië per seconde (!) een voetbalveld aan regenwoud gekapt wordt? Kunnen we een klimaatramp voorkomen?

Op de dag dat ik dit schrijf suist ene onthutsende verkiezingsuitslag na de andere de wereld over via alle beschikbare kanalen. Dat kan er ook nog wel bij ! Toen we deze editie van De Schreever samenstelden was het nog niet duidelijk wat voor kabinet hieruit voort zou komen, maar voor natuur en milieu ziet het er niet al te rooskleurig uit.

Maar wij, wij gaan door. Wij blijven, wij moeten blijven laten zien hoe mooi het allemaal is en hoe mens en natuur prima samen kunnen leven. Dus lees maar verder !

Schreever of Geelgors. Foto Jan Kersten

Inhoud

- 4 IVN Asten-Someren 60 jaar jong (deel 4 en slot)
- 5 Van de voorzitter
- 5 Groene weetjes
- 8 Foto wedstrijd
- 10 Terugblik op de natuurmanifestatie
- 13 Natuurmoment
- 22 Activiteiten kalender

Bestuur IVN Asten-Someren

VOORZITTER:
Wim Steenbakkers
voorz@ivnastensomeren.nl

**PENNINGMEESTER
+ LEDENADMINISTRATIE:**
Riny Martens
leden@ivnastensomeren.nl

SECRETARIS:
Susan Bronstein-Stege
secr@ivnastensomeren.nl

BESTUURSLID:
Iris van Helmond
iris.vanhelmond@gmail.com

REDACTIE SCHREEVER:
Patricia Willems
Jan Kersten
Diny van Geffen (opmaak)

IVN Asten-Someren 60 jaar jong (Deel 4 en slot)

WIM STEENBAKKERS

In de vorige aflevering kwamen vooral de werkgroepen aan bod die zich richten op de kern van IVN: natuureducatie en natuurbescherming.

Aan deze reeks voegen we de werkgroep Natuur en Landschap nog toe. Vanuit deze werkgroep worden enkele keren per jaar het uitvoeren van allerlei klussen in de natuur georganiseerd. Ook het deelnemen aan de jaarlijkse Natuurwerkdag wordt vanuit deze werkgroep geregeld. Meestal vinden de werkzaamheden plaats op verzoek van een gemeente of waterschap die dan ook voor de ondersteuning zorgt. Lekker een ochtend werken in de natuur staat bij de deelnemers voorop! Waar voorheen de werkzaamheden incidenteel werden uitgevoerd vindt dit de laatste 10 jaar met het oprichten van de werkgroep enkele keren per jaar plaats.

De Stulp

Met het groeien van de vereniging in leden en activiteiten ontstond al vroeg de behoefte aan een eigen home. Een plek om als leden samen te komen maar vooral ook voor het verzorgen van cursussen, lezingen en andere publieksactiviteiten.

In het begin van de jaren '70 van de vorige eeuw nam de noodzaak voor een eigen home toe en werd er gediscussieerd over de mogelijkheden. Een ergens leegstaande ruimte gebruiken of wellicht een ruimte in de toenmalige Hoyser Hoeve? Het leidde tot niets, maar in 1973 kwam in Asten het Natuurstudiecentrum Jan Vriends tot stand en daar kon IVN terecht in enkele ruimten. Dat betekende meteen een grote stimulans en groei voor de vereniging. Maar het studiecentrum/museum en het IVN groeiden en dus kwam de wens naar een eigen ruimte weer boven drijven. In overleg met de gemeenten was intussen geconcludeerd dat IVN het beste in de nabijheid van het museum past. En dat leidde er toe dat in 1985-1986 in de stallen tegenover het museum ruimten geschikt gemaakt werden waarvan IVN gebruik kon maken. Hierbij verrichtten een aantal leden veel werkzaamheden. Maar het gezamenlijke gebruik en geen eigen zeggenschap leidde tot problemen en de wens voor een

eigen gebouw bleef. En dus werd er onder aanvoering van Leo van den Brand en Geert Strijbosch een lobby gevoerd voor het realiseren van een eigen gebouw. Met als resultaat dat de gemeenten Asten en Someren in 1993 een startkapitaal beschikbaar stelden voor het bouwen van een aanbouw aan de gebruikte ruimten. In het voorjaar van 1994 startte het grondwerk, maar dat leverde al meteen vertraging op door een vervuiling in de bodem. Maar in het voorjaar van 1995 werd het gebouw door aannemer Vervoordeldonk opgeleverd. En na het met vele IVN-handjes afwerken en inrichten kon het gebouw op 8 oktober 1995 in gebruik worden genomen. Althans, behalve de "Goei kammer". De toenmalige conservator van het studiecentrum vestigde hier zijn kantoor en bleef daar tot ongenoegen van de IVN'ers nog enkele jaren zijn kantoor houden.

Met De Stulp beschikt de vereniging nog steeds over één van de best geoutilleerde IVN- verenigingsgebouwen in de regio, waar we met dank aan degenen die er aan hebben meegewerkt, erg trots op mogen zijn.

De ingebruikname van De Stulp betekende een grote stimulans voor de vereniging. De faciliteiten voor lezingen, cursussen en werkgroepsactiviteiten zijn optimaal en worden volop benut. Het ledental nam toe (tot tegen de 400), evenals het aantal natuurgidsen (in 1995 zelfs met 35!), wat zorgde voor een sterk kader en veel natuurkennis binnen de vereniging.

Ook de interne organisatie groeide mee, er kwam een werkgroep Beheer voor de tuin en De Stulp. Een eigen bibliotheek en de PR, die met de komst van de digitale media steeds belangrijker wordt, werden professioneler opgezet.

De vereniging bruiste inmiddels van de activiteiten en werd gezien als de natuurorganisatie in Asten en Someren.

Met deze zinnen uit het verleden zijn we in het heden beland.

IVN is nog steeds volop actief

Met de problemen van vandaag eisen de natuur, biodiversiteit en duurzaamheid alle aandacht. Het besef groeit dat we anders om moeten gaan met onze natuur en meer werk moeten maken van een duurzame samenleving. In feite verschilt dit niet zoveel van de reden waarom destijds IVN is opgericht. En daarbij kan door IVN gewerkt worden via dezelfde weg als altijd gedaan: mensen bewust maken van de waarde van onze

natuur door hen via educatie in aanraking te brengen met de natuur.

Intussen is wel de wereld om ons heen veranderd. Mensen besteden hun tijd anders, informeren zich op een andere (digitale) manier en willen meer vrijheid. Maar ook zijn de zorgen over en de belangstelling voor de natuur groter dan ooit.

In die veranderde wereld zal ook IVN haar weg moeten vinden om de rol te blijven vervullen die we voorstaan.

Van de voorzitter

WIM STEENBAKKERS

Terugblik op 8 oktober

Ons jubileumjaar is weer voorbij.

Het 60-jarig bestaan van ons IVN stond in het teken van het onder de aandacht brengen van de werkgroepactiviteiten met als afsluiting een Natuurmanifestatie in en rond De Stulp. Daarvoor zijn door de werkgroepen, naast hun gebruikelijke ledenbijeenkomsten, extra op het publiek gerichte activiteiten georganiseerd en dat heeft geleid tot een druk jaar met maar liefst 34 publieksactiviteiten! Dit nog zonder de activiteiten op de basisscholen. Daar liep voor de vakantie het project "Lang leven planeet aarde" nog en ging na de vakantie de tentoonstelling "Het rijk van koning Eijk" van start.

Dit alles bracht veel werk met zich mee. En dan is het fijn te constateren dat voor het organiseren en uitvoeren binnen onze vereniging veel handjes beschikbaar zijn. Die handjes verdienen dank en zeker ook complimenten! Gemiddeld genomen was er telkens sprake van een mooi aantal deelnemers met zoals gebruikelijk uitschieters naar boven én tegenvallers. Ook hebben we via pers en social media veel publiciteit en aandacht voor de vereniging en ons werk in de natuur gekregen. Dit alles maakt dat we het jubileumjaar met tevredenheid kunnen afsluiten. Het extra naar buiten treden heeft ook als gevolg gehad dat we 15 nieuwe leden welkom mochten heten, een verdubbeling van het jaarlijkse gemiddelde. Mensen blijken lid te worden om onze vereniging te steunen of om zichzelf meer actief in de natuur te verdiepen. Vooral deze laatste groep is belangrijk voor de toekomst van onze vereniging. Zij willen kennis over de natuur opdoen en vormen het potentieel om actief te zijn binnen de werkgroepen. Het is daarom van groot belang dat zij snel inburgeren en hun weg vinden binnen onze vereniging. Op dit punt kunnen we nog wel verbeteren en het zou mooi zijn als we daar in 2024 aan werken.

Als we daarin slagen kan IVN zeker over 15 jaar het 75 jarig bestaan vieren.

Ik sluit af met u allen fijne feestdagen en een gezond en voorspoedig 2024 toe te wensen.

Groene weetjes

WIM STEENBAKKERS

Opening vrijwilligersseizoen Brabants Landschap

Elk jaar organiseert het Brabants Landschap voor hun actieve vrijwilligers een bijeenkomst om het seizoen te openen. Omdat we 60 jaar bestaan wilde men de dag dit jaar bij en met ons organiseren. Daar zijn we graag op ingegaan. En omdat De Stulp te klein zou zijn is de dag op 30 september in het museum georganiseerd. Naast de vertegenwoordigers van het Brabants Landschap waren ongeveer 80 vrijwilligers aanwezig.

Onze inbreng die dag bestond, naast een openingswoordje, uit een presentatie door Ad Verhoeven over de wijze waarop wij betrokken zijn bij projecten en invloed uitoefenen om voor de natuur tot betere resultaten te komen. Ad onderbouwde dit met enkele voorbeelden.

In de middag konden de aanwezigen deel nemen aan een excursie naar het Aa-dal en het Beuven waarbij IVN'ers als gids optraden.

We kunnen terugzien op een zeer geslaagde dag!

"Het rijk van koning Eik"

Elk jaar zorgt de schoolgidsenwerkgroep voor een tentoonstelling in De Stulp. De tentoonstellingen worden gemaakt door IVN Valkenswaard en staan bekend om hun kwaliteit. Nadat vorig jaar het bodemleven op de heide het onderwerp was, is dit jaar de plaats ingeruimd voor

Tentoonstelling Koning Eik. Foto onbekend

Tentoonstelling Koning Eik. Foto onbekend

Nederlands bekendste boom de Eik. De tentoonstelling is gericht op de leerlingen van de basisscholen maar ook andere groepen brengen wel een bezoek. Nadat voor de scholen en onze vrijwilligers alle aandacht uit ging naar het project "Lang leven planeet Aarde" is de belangstelling om een bezoek te brengen aan deze tentoonstelling zeer groot. Uiteraard ontdekken de kinderen tijdens hun bezoek alles over deze markante boom en zijn betekenis in de natuur. Daarvoor voeren ze opdrachten uit en geven schoolgidsen toelichting.

Inventarisatie Somerense bossen

Nagenoeg elk jaar vindt in een deel van de Somerense bossen onderhoud plaats door het dunnen en rooien van bomen. Bij het dunnen krijgen andere bomen meer groei ruimte. Het rooien vindt plaats omdat de bomen kaprijp zijn.

Al jarenlang voeren vrijwilligers van IVN in opdracht van de gemeente, vóórdat het werk wordt uitgevoerd, een (verplichte) inventarisatie uit op de aanwezigheid van roofvogelhorsten, mierenhopen en bijzondere te behouden natuurelementen. Denk daarbij aan nestbomen van spechten of eekhoorns of kolonies van insecten. Deze elementen worden met behulp van GPS gelokaliseerd en gemarkeerd in het veld, zodat men hiermee bij de werkzaamheden rekening kan houden.

Dit jaar zijn zo, onder leiding van Jo van Zanten, de bossen nabij het Starven geïnventariseerd en kan de

Nesten van Rode bosmieren worden gemarkeert. Foto Jan Kersten

penningmeester binnenkort de vergoeding daarvoor weer tegemoet zien !

Natuurwerkdag 2023

Op zaterdag 4 november hebben leden van onze werkgroep Natuur en Landschap zoals gebruikelijk weer deelgenomen aan de Landelijke Natuurwerkdag.

Op verzoek en met medewerking van de gemeente Someren en (dit keer) Waterschap de Dommel zijn er weer jonge dennen en eiken verwijderd op de Strabrechtse Heide nabij het Starven. Om 9.00 uur ging een 30-tal enthousiaste mensen met schop, tang en zaag aan de slag. Halverwege de ochtend was er koffie met een worstenbroodje van de gemeente. Een mooi moment voor de volop meewerkende wethouder van Doorn voor een inspirerend woordje.

Onlangs alle voorspellingen waren de weergoden ons gunstig gezind. Pas toen iedereen in de partytent van de verdiende koffie en broodjes genoot vielen de eerste druppels. Het was dit jaar de derde keer dat de werkgroep op de heide aan het werk is geweest om opkomende dennen en berken te verwijderen. Daarmee is voorkomen dat de heide daar overwoekerd gaat worden door bomen. Elders op de heide, zoals in het Mierlose deel, is dit wel gaande. Bovendien is van belang dat rond het Beuven geen boomgroei plaats vindt vanwege de grondwaterstand. Bomen onttrekken veel grondwater door verdamping en dragen zo bij aan de te lage grondwaterstand.

Struikheide, hier doen we het voor. Foto Jan Kersten

Geslaagden Natuurguidsenopleiding

JAN MEEUWS EN FER VAN DER ZANDEN

Op 7 oktober 2023 werd in het IVN-gebouw te Aarle-Rixtel de natuurgidsenopleiding Brabant Zuid-Oost 2022-2023 afgesloten.

Twee leden van IVN afdeling Asten-Someren, Jan Meeuws en Fer van der Zanden, kregen daar uit handen van voorzitter Wim Steenbakkers het Natuurgidsendiploma uitgereikt.

Jan en Fer. Foto onbekend

Aanvankelijk was het team Asten-Someren onder leiding van opleidingscoach Jack Feijen met drie mensen gestart. Helaas moest Naard Hermans in de loop van opleiding vanwege privéomstandigheden voortijdig stoppen. We hopen dat hij het resterende deel van de opleiding binnenkort alsnog kan voltooien.

De opleiding startte op 11 januari 2022 met 30 deelnemers, afkomstig uit de IVN-afdelingen Asten-Someren, Geldrop, Heeze-Leende, Helmond, Laarbeek en Nuunen. Onder leiding van een deskundig opleidingsteam werden ruim 30 binnenlessen en 27 excursies georganiseerd. Daarbij was ook vrij kort na de start van de opleiding een excursieweekende in de Riestenblik te Leende opgenomen. Dat was een mooie gelegenheid om elkaar beter te leren kennen waardoor de cursisten en het opleidingsteam een extra verbinding met elkaar kregen. Dat had zeker een positief effect op het verdere verloop van de opleiding, waarbij we veel van de docenten, maar ook van elkaar leerden. Van de 30 cursisten hebben er uiteindelijk 27 de opleiding kunnen voltooien. Gezien de studiedruk en studielast een heel mooi resultaat voor het opleidingsteam.

Naast de lesavonden en excursies kregen de cursisten aanvullende werkopdrachten en met een "vijf-minuten-

praatje”, een “natuurmomentje” en mini-excursies oefenden we in communicatie- en gidsvaardigheden. De grootste klus binnen de opleiding was uiteraard de inventarisatie van een adoptiegebied. Het team Asten-Someren heeft daarvoor de Lange Bleek als onderzoeksgebied gekozen. Nagenoeg wekelijks werd het gebied bezocht. Daarbij werd het gebied zo goed mogelijk geïnventariseerd, waarbij seizoensinvloeden en de theorielessen de leidraad vormden. De onderzochte thema’s waren geologie en geomorfologie, cultuurhistorie, de visie en beleid van de eigenaar / beheerder van het gebied (“Brabants Landschap”), de flora en fauna, de ecologische verbanden en tot slot de kansen en bedreigingen voor het gebied. Naast de eigen opgedane kennis en ervaringen kregen we ook de nodige ondersteuning van enkele specialisten. Zo heeft Frans Martens ons op weg geholpen met het onderzoek van de poelen in het gebied en heeft gastdocent Joke Steeghs ons wegwijs gemaakt op het gebied van de geologie. Annie Dirkx begeleidde ons in de wereld van de paddenstoelen. Een bijzondere vermelding is hierbij op zijn plaats voor Riek van den Bosch en Jan Kersten, die als mentoren vele malen met ons het gebied hebben bezocht en ons vol enthousiasme op een groot aantal onderwerpen hebben begeleid, gecoacht en gedoceerd! Dat alles leidde tot een mooi werkstuk waarin alle uitgevoerde onderzoeken en bevindingen zijn vastgelegd. Het werkstuk kreeg de kwalificatie “Zeer goed”. Daar zijn we uiteraard trots op! Naast de groepsopdracht moesten de cursisten ook een individueel werkstuk maken:

Jan Meeuws heeft zich daarvoor verdiept in het thema “Dood hout leeft!” en daar tijdens de afstudeer-excursie een mooie leerzame uitleg over gegeven.

Fer van der Zanden koos als onderwerp “De wolf is terug!” Een boeiend en controversieel dier, waarover hij met een PowerPointpresentatie zijn eigen onderzoek presenteerde.

We kijken op de opleiding met een goed gevoel terug. Het was tijdrovend en veel werk, maar tegelijk ook heel leerzaam en gewoon erg leuk om te doen. In de loop van de tijd zullen we proberen onze opgedane kennis en ervaringen uit te dragen binnen het IVN.

De Berken, nog echt winter in 2009. Foto Jan Kersten

Fotowedstrijd

WIM STEENBAKKERS

In ons jubileumjaar organiseerde de werkgroep Multimedia een fotowedstrijd waarbij elke maand de beste foto’s van de maand werden gekozen. Uit die maandwinnaars is vervolgens de beste natuurfoto van het jaar gekozen.

Begonnen is met het hanteren van een thema bij de wedstrijd: Klimaat, water natuur en de mens. Maar al snel bleek dat dit te hoog gegrepen was, er kwamen vooral mooie natuurfoto’s binnen zonder een relatie tot de items van het thema. Daarom is dit thema losgelaten en zijn de mooiste natuurfoto’s gekozen. Daar had de jury al een hele klus aan. Immers, er worden totaal verschillende foto’s ingestuurd die op zich moeilijk te vergelijken zijn. Hoe vergelijk je een landschaps-opname met een dier- of plantfoto of een macro- of puur creatieve opname? Om te kiezen kijk je dan eerst naar een aantal technische aspecten; is de foto scherp waar die scherp moet zijn, is de belichting goed, de compositie, de beeldopbouw, etc. Dan resteren als regel goede foto’s die nog sterk kunnen verschillen, een landschap en een macro-opname bijvoorbeeld. Om te kiezen komen dan meer subjectieve argumenten in beeld. Hoe moeilijk is het de foto te maken, is er sprake van juist een bijzonder moment dat gefotografeerd is? En ook: roept de foto iets bijzonders op bij het bekijken?

Door op die manier naar de foto te kijken ga je het verschil zien tussen foto’s en maak je als jury samen een keus.

Aan deze jubileum fotowedstrijd hebben totaal 82 personen deel genomen die samen 250 foto’s instuurden. In de categorie jeugd - met een tegenvallend aantal deelnemers - is elke maand één foto als maandwinnaar gekozen, bij de volwassen telkens drie foto’s. In de herfsteditie van De Schreever publiceerden we de winnaars tot en met Juli. De winnaars van de laatste 3 maanden zijn:

Augustus: Bij de volwassenen zijn de foto’s van Frans van den Boomen uit Asten (wolkenlucht na regenbui), Dory Verberne uit Helenaveen (slak met jong) en van Yolanda van Bussel uit Deurne (junikever) tot beste foto verkozen.

September: In de categorie jeugd werden de foto’s van Marit Joosten (zonnebloem) en van Stef Goorts (Hoornaar) gekozen als mooiste foto. Bij de volwassenen zijn deze maand de foto’s van Dory Verberne uit Helenaveen (lampionplant) van Yolanda van Bussel uit Deurne (kommawespenboktor) en Erik Ganzeboom uit Asten (zwarte ooievaar) gekozen als beste foto.

Oktober: Deze maand zijn de foto’s van Theo van Rijt uit Deurne (winterkoning), Yolanda van Bussel uit Deurne (paddenstoelen) en Monique Cunnen (landschap met nevel) tot mooiste foto’s gekozen.

Winnaar bij de jeugd: Stef Goorts
met een foto van een Hoornaar

1ste plaats eindigde Yolanda van Bussel uit Deurne
met een foto met paddenstoelen.

Erik Ganzeboom uit Asten met een
opvliegende Reiger op de 2e plaats.

© Erik Ganzeboom

Marga Henselmans uit Ommel met
een landschapsfoto de 3de plaats.

IVN fotowedstrijd 2023

Vervolgens is de jury aan de slag gegaan om uit alle maandwinnaars de allerbeste foto's te kiezen, en dat leverde het volgende resultaat op.

In de categorie jeugd:

Hier is de foto van de 8-jarige **Stef Goorts** uit Neerkant met de foto met daarop een Hoornaar tot beste foto gekozen.

Eerste prijs jeugd, Stef Goorts. Foto Frits Vossen

In de categorie volwassenen:

Op de **1ste plaats**, als allerbeste, de sfeervolle foto met paddenstoelen van **Yolanda van Bussel** uit Deurne, op de **2de plaats** eindigde de foto met opvliegende blauwe reiger van **Erik Ganzeboom** uit Asten, en op de **3de plaats** de landschapsfoto van **Marga Hesselmans** uit Ommel.

De winnaars werden bekend gemaakt op een bijeenkomst op 17 september in De Stulp.

De eindwinnaars ontvingen naast de nodige felicitaties uit handen van voorzitter Wim Steenbakkers allen een cadeaubon en een gratis lidmaatschap van IVN voor één jaar.

Op deze avond waren alle deelnemers aan de wedstrijd uitgenodigd. Voorafgaande aan de bekendmaking van de uitslag werd door Frits Vossen een selectie uit de ingezonden foto's vertoond. Daarbij werd een aantal tips gegeven om tot nog betere foto's te komen.

Alle deelnemers werden uiteraard bedankt voor hun deelname en in overweging gegeven zich aan te sluiten bij onze werkgroep Multimedia !

Fotowedstijd, eerste prijs Yolanda van Bussel. Foto Frits Vossen

Fotowedstrijd, tweede prijs Erik Ganzeboom. Foto Frits Vossen

Terugblik op de natuurmanifestatie

WIM STEENBAKKERS

Wie op 8 oktober een grote publieksactiviteit organiseert is voor het slagen ervan sterk afhankelijk van het weer. Gelukkig hadden we daarover niet te klagen: droog, een zonnetje en nog aangename temperatuur. Zowel in De Stulp als op het veld voor de Sterrenwacht en De Stulp was met stands en tenten ingericht en in gebruik genomen door de deelnemers: de eigen werkgroepen natuurlijk maar ook groene partners zoals de beide gemeenten, waterschap, ZLTO, imkers, Brabants landschap, etc.. Ook de Sterrenwacht had de deur geopend.

Een bar, terras en ruimte voor de muziek gaven het geheel een uitnodigende aanblik. Het publiek liet niet lang op zich wachten en bleef de gehele middag ook komen. Ruim 500 personen brachten, mooi verspreid over de middag, een bezoek aan de manifestatie. De standhouders hadden zowat permanent bezoek zonder dat het te druk was. Daardoor was er volop gelegenheid de geïnteresseerden te informeren. Intussen nam de jeugd deel aan verschillende doe-activiteiten waarbij het beschilderen van nestkastjes wel heel populair was.

De aanstekelijke muziek door de groep Sakkerdju bracht veel bezoekers er toe een plek op het terras te zoeken en

Natuurmanifestatie. Foto Wim Steenbakkers

nog even te blijven hangen. En zo ontstond er als vanzelf een aangenaam sfeertje.

We kunnen terugzien op een geslaagde, goed bezochte middag als afsluiting van het jubileumjaar. De dag zelf is goed verlopen en de standhouders hebben de bezoekers volop over hun activiteiten kunnen informeren. Mooi was het ook te beleven hoe iedereen zowel tijdens de voorbereiding, op de dag zelf als bij het opruimen bereid was elkaar te helpen waar nodig. Dat verdient alle dank!

Natuurmanifestatie. Foto Wim Steenbakkers

Natuurmanifestatie. Foto Wim Steenbakkers

Nederland is een nieuw natuurtijdschrift rijker, de Florabalans. Florabalans is een uitgave van verschillende natuurorganisaties onder leiding van Stichting FLORON en is geheel gericht op - het woord zegt het hal - de flora van de Nederlandse natuurgebieden, inclusief paddenstoelen. Het blad monitort de actuele stand van zaken maar biedt ook veel achtergrondinformatie. Voor meer informatie, mail naar info@floron.nl of zie www.floron.nl. Losse artikelen uit Florabalans zijn ook te lezen op www.natuurtijdschriften.nl.

Het Groentje

PATRICIA WILLEMS

Piepschuim

Let op, het begin van dit stukje kan behoorlijk schokkend zijn voor natuurliefhebbers. Maar wees gerust, de rest zal je plezier doen.

Als kind vond ik piepschuim een schitterend materiaal: die kleine, verende balletjes die zo grappig ploppen en wegspringen en aan je vingers blijven hangen. Toen ik op de basisschool een keer in een plaat piepschuim moest 'tekenen' met een soldeerbout voelde dat voor mij zowat als heiligschennis. Als het flink waaide vond ik het prachtig om balletjes piepschuim op straat te gooien, die er met een noodgang vandoor stuiterden langs de stoeprand, met de wind mee op weg naar het onbekende. In gedachten waaide ik met die balletjes mee. Daar lag een misschien sluimerend verlangen achter, want ik ben normaal juist meer fan van geplande, vaste rondjes. Mijn ouders waren minder enthousiast. In de jaren '70 had niemand het over zwerfafval, plasticsoep en microplastics, maar nee, ik moest niet zo'n rommel maken: dat spul waaide in de tuin van burens verderop. Het is nog erger voor het milieu en de natuur dan visnetten en peuken.

Een tijd later werd ik me meer bewust van de kwetsbaarheid van natuur en milieu. Ik ben geen activist, maar voel wel zowat de pijn van een boom die om welke reden dan ook gekapt wordt. Het kostte me moeite om eind september mijn bonenrek af te breken terwijl er nog bonen waren die van plan waren te gaan bloeien, maar ja, je moet ooit verder. En schuldgevoel helpt je daar niet bij, verwondering wel. Zo keek ik mijn ogen uit toen ik boven in dat bonenrek van bijna 2 meter hoog een grote slak zag zitten. Wat een avonturier! En de pompoenplanten waren enthousiast in het al lang lege doperwtentrek geklommen. Met stengels van nog geen 2 cm klommen ook zij tot bovenaan, en/of ook nog minstens 5 meter bij hun wortels vandaan. Flink pompoenen hingen bovenaan te bungelen of lagen verderop als paaseieren verstopt tussen het groen.

Verwondering over al het moois in de natuur kweekt respect voor de natuur in je hart. Waar respect is, daar hoeft je niet meer opgevoed te worden, hooguit verder bewust gemaakt. Dat piepschuim, hoe grappig ook, mag wat mij betreft verboden worden. De vogels moeten die troep niet eten. Alleen dat gevoel van met de wind meewaaien, de wereld in, als een piepschuimballetje, dat mis ik nog wel. Ik heb een fiets en wandelschoenen en een rugzak. Maar ja, piepschuimballetjes hebben geen volle agenda, ik wel. Weet je overigens wat ik tekende, met die soldeerbout? Een bloem.

Breedbandgroefbij (Halictus Scabiosae)

FRANS MARTENS

Het is een zonnige ochtend en ik drink, samen met mijn vrouw, gezellig een kopje koffie op het terras achter het huis.

Tussen de terrasstenen is een klein hoopje zand opgeworpen. Dit was me een jaar eerder ook al opgevallen, maar diegene die hiervoor verantwoordelijk was had ik nog niet ontdekt. Nu zie ik echter meerdere van deze hoopjes tussen de stenen.

Ook ontdek ik een insect dat laag over de stenen vliegt om soms even kort stil te zitten en dan snel weer door. Vlug naar binnen om de camera te halen. Een goede foto helpt voor de determinatie. Camera in de aanslag en..... weg beest.

Kort daarna vliegt weer iets rond maar een goede foto valt niet mee. Met mijn handmatige scherpstelling ben ik iedere keer te laat. Ze landt bij het hoopje zand en gaat direct ondergronds. Ik stel scherp op de plek en wacht tot ze er weer uit komt. Weer is ze mij te snel af. Ik heb inmiddels gezien dat het een bij is met een prachtig gebandeerd achterlijf. Ik schuif de terrasstoel dichterbij, ga in een gemakkelijke houding zitten met de camera in de aanslag. En nu geduldig wachten.

Voor mijn vrouw heeft "gezellig" waarschijnlijk een andere betekenis en zij gaat verder met haar dagelijkse werkzaamheden.

Dan wordt een nieuwe landing ingezet en kijkt het bijtje argwanend naar dat zwarte ding boven haar. Even wordt ze verblind door een lichtflits maar gaat dan toch weer in haar nestje. Kort erna land er een andere bij om ook het nest in te gaan. Ze wacht nu even bij het nest totdat de eerste eruit is en gaat vervolgens zelf in het nest.

We hebben dus te maken met een familienest.

Een uitvergroting op de computer leert me dat het de Breedbandgroefbij (*Halictus Scabiosae*) is.

Een nieuwe soort voor mij. Ik heb al meerdere soorten groefbijtjes in de tuin ontdekt maar vergeleken met die

Een vrouwtje Breedbandgroefbij. (*Halictus Scabiosae*). Op de foto is goed te zien waarom deze soort tot de groefbijen behoort. Foto: Frans Martens

anderen, is deze een joekel. In de weken daarop zie ik steeds meer hoopjes zand tussen de stenen. Ik tel er meer dan 10. De hoopjes van deze breedbandgroefbij zijn redelijk goed te herkennen. Het zijn net molshoopjes, terwijl bijvoorbeeld de Bijenwolf het zand wat verder wegsleept.

De beschrijving op internet leert me dat deze soort de laatste jaren aan een opmars begonnen is in Nederland. Lange tijd kwamen ze alleen in Zuid-Limburg voor. De vrouwtjes leggen meerdere eitjes in het nest en soms zijn er meerdere vrouwtjes in een nest. De bevruchte vrouwtjes overwinteren in het nest waarin ze geboren zijn. In het voorjaar gaat een vrouwtje eitjes leggen terwijl anderen fungeren als werkster. Pas in het najaar verschijnen de mannetjes en vrouwtjes van de nieuwe generatie waarna de paring plaatsvindt.

Ik zie de bijen terug in de tuin op meerdere soorten composieten. Vooral de zonnebloemen zijn in trek. Er schuilen echter ook gevaren om de hoek voor deze mooie bij.

Enige tijd was er een jonge Ekster in de tuin die zich graag ophield op het terras. Zenuwachtig trippelde hij rond om af en toe iets weg te pikken tussen de stenen. Mogelijk heeft die ontdekt dat er smakelijke hapjes waren. Begin juni zag ik een Goudwesp uit een holletje van de breedbandgroefbij komen waarna ze driftig begon om het hoopje zand rondom de ingang van het nest in het holletje

Deze Goudwesp (*Hedychrum rutilans*) is mogelijk een nestparasiet van de Breedbandgroefbij. Foto Frans Martens

te schuiven. Mogelijk is het een broedparasiet en fungeert de groefbij als gastheer.

Een ander gevaar vormt de bijenwolf die hier ook regelmatig rondvliegt. Ik heb nog niet gezien dat ze er een te pakken had maar als ze honingbijen aankan moet deze ook lukken.

Ook vliegen er groefbijendoders rond in de tuin maar dit is een relatief kleine graafwesp. Zij zal waarschijnlijk alleen de kleinere groefbijtjes aanvallen.

Hopelijk blijft deze kleine kolonie in stand en kunnen we er volgend jaar weer van genieten.

Natuurmoment

GERARD COMPIET

Vorig jaar herfst (2022). Ik ben aan de Peelrand ter hoogte van Helenaveen. De morgen ziet er veelbelovend uit. Ik ben echter maar nauwelijks op pad of ik word al meteen geconfronteerd met het eerste ongemak. Hoog opgeschoten pijpenstrootjes, kletsnat van de nachtelijke dauw, overhullen mijn smalle pad. Ze hevelen daarbij hun dauwdruppels maar al te gretig over naar mijn kleren en zo kun je ook nat worden zonder dat er ook maar een enkele regendruppel valt.

Gelukkig stuit ik gauw genoeg op een Peelvaart en ben ik van de pijpenstrootjes verlost. Helaas dient zich hier plaag nr. 2 aan. Ik word nu nl. voortdurend belaagd door steekmuggen. Een paar keer gestoken worden is niet zo erg, alleen moeten de beestjes natuurlijk niet gaan overdrijven.

Na verloop van tijd kom ik bij een aftands sparrenbos. Door de warme en droge zomers van de afgelopen jaren heeft het bos behoorlijk aan vitaliteit ingeboet. Mede als gevolg daarvan zijn de bomen nog eens extra vatbaar gebleken voor de activiteiten van de letterzetter (*Ips typographus*). Dit is een kleine bastkever die voor massale sterfte onder sparren kan zorgen.

Ik banjer vervolgens tussen de inmiddels gestrekte stammen door en geniet hier van de vele roodgerande houtzwammen (*Fomitopsis pinicola*) die bezig zijn met de afbraak van het dode hout. Tenslotte sta ik stil bij een houtzwam die wel wat op een roodgerande houtzwam lijkt maar het zeker niet is. Hij is nl. in zijn geheel fel oranje. Ik kijk de zwam nog wat onderzoekend aan maar moet wat de naam betreft het antwoord schuldig blijven. Ik maak er uiteindelijk dan maar een paar foto's van. Thuis gekomen speur ik naarstig in allerlei paddenstoelenboeken, maar helaas zonder resultaat. Enkele maanden later zit ik op een avond wat in oude natuurtijdschriften te neuzen. En warempel, in het Natuurhistorisch Maandblad van maart 2021 (een uitgave van het Natuur Historisch Genootschap Limburg) kom ik een artikel tegen dat getiteld is: "De oranje sparrenhoutzwam (*Pycnoporellus fulgens*), een interessante nieuwkomer in Limburg". En jawel, de bij het artikel afgedrukte foto is precies eender als de houtzwam die ik enkele maanden eerder in het Helenaveense aantrof!

Als je eenmaal een naam hebt, is het verder een fluitje van een cent. Via het internet kom ik nu van alles over deze oranje sparrenhoutzwam te weten. Zo blijkt dat het eerste exemplaar in Nederland in het Drents Friese Wold in 2019 aangetroffen is. Er moest toen natuurlijk, omdat het een nieuwe soort voor ons land betrof, nog even een Nederlandse naam gecreëerd worden. Gekozen is voor een naam die zowel verwijst naar de kleur als naar de gastheer van de zwam.

Voorts blijkt dat deze zwam zijn verspreidingsgebied vanuit Midden- en Zuid-Europa verder noordwestwaarts

aan het uitbreiden is. Hoe dit zo komt? Daarover bestaan verschillende theorieën. Transport van (naald-)hout door Europa, vergezeld van vruchtlichamen en/of sporen van de zwam, zou voor de uitbreiding gezorgd hebben. Het is ook mogelijk dat er door het massaal afsterven van sparrenbossen door droogte en de letterzetter er op veel meer plaatsen een geschikt substraat voor deze houtzwam is ontstaan.

De oranje sparrenhoutzwam komt het meest op fijnspar voor. Hij heeft daarbij een voorkeur voor dikke, oude stammen. Het is een saprofiet. Hij breekt dood hout af en veroorzaakt bruinrot. Dit laatste betekent dat het hout steeds meer verwordt tot vierkante bruinrode blokjes die gemakkelijk verpulveren. De zwam komt voorts vaak in combinatie met de roodgerande houtzwam voor. Deze laatste moet het hout al voor een gedeelte afbreken om zo de weg vrij te maken voor de oranje sparrenhoutzwam. De oranje sparrenhoutzwam is eenjarig, waarbij de vruchtlichamen nog tot ongeveer in februari aan te treffen zijn. Verse exemplaren, en die zijn natuurlijk veel kleurrijker, kunnen er al vanaf eind juli zijn, want de zwam is enigszins een nazomersoort.

Afgelopen september (2023) ben ik andermaal richting Helenaveen getogen. Dit in de hoop evenals vorig jaar hier weer de oranje sparrenhoutzwam aan te treffen. En jawel, op een dikke liggende sparrenstam een aantal vruchtlichamen. En dit zowel op de kopse kant (zie foto) alsook hoeden wat verderop, over een aanzienlijke lengte van de stam.

Of de oranje sparrenhoutzwam een blijver is, zal de tijd leren. In ieder geval zal er groot dood sparrenhout aanwezig moeten blijven. Al met al is het een fraaie zwam, een met een hoge belevingswaarde. De moeite waard om er ook het volgend jaar weer naar uit te kijken.

Oranje sparrenhoutzwam (*Pycnoporellus fulgens*). Foto Gerard Compriet

De Golfbaan en de natuur

RUDOLF RAYMAKERS

In de Volkskrant las ik op 17 december een interessante column van Frank Kalshoven. Hij vroeg zich af wat de waarde van de Nederlandse natuur was, dit naar aanleiding van de wereldtop over biodiversiteit die op dat moment in Montreal, Canada plaatsvond. Deze conferentie moet tot afspraken leiden om de afname hiervan te beëindigen. "Wat heeft de mens aan de natuur?", is een vraag die je kunt stellen. Om dit te kunnen kwantificeren heeft het Centraal Bureau van de Statistiek (CBS) en de Universiteit in Wageningen (WUR) een soort van Nederlandse Natuurboekhouding gemaakt. De kern van de zaak is dat de natuur aan mensen diensten levert, ecosysteemdiensten genoemd. Een bos dat fijnstof filtert levert een dienst, omdat fijnstof slecht is voor de gezondheid van mensen. Ook een bodem die regenwater filtert levert een dienst, omdat het natuurlijk gezuiverde water, nadat het wordt opgepompt, na een laatste filtering als drinkwater dienstdoet voor mensen. De duinen beschermen tegen overstromingen en insecten zorgen voor de bestuiving van bloemen en planten, waarna fruit en zaden worden geproduceerd. Bomen nemen tonnen koolstof op. En zo zijn er nog meer zaken, die we kunnen benoemen in de natuurboekhouding, waarin de ecosysteemdiensten worden berekend. Als je dit goed internaliseert, dan zie je dat een goed functionerende natuur van levensbelang is voor alles wat leeft en dat de biodiversiteit staat of valt bij een goed functionerende natuur. De helft van de vogelsoorten gaat in aantal achteruit en een achtste deel is met uitsterven bedreigd! Het gaat dus niet goed, we putten onze natuurlijke reserves uit, de kringlopen op de aarde zijn niet in staat om de basisvoorraden weer aan te vullen. We plegen op een gruwelijke manier roofbouw op onze natuurlijke voorraden!

Wat betekent dit voor onze golfbaan? Al onze inspanningen moeten gericht zijn op het creëren van functionele natuur waar alle creaturen, groot en klein, van kunnen profiteren. De omzetting van akkerbouwland en grasland naar waterpartijen met natte gras-

Natuur op golfbaan het Woold. Foto Jan Kersten

Blauwborst. Foto Jan Peters

rietlanden, het aanleggen van houtsingels en heideveldjes et cetera is al een grote verrijking gebleken voor de biodiversiteit, niet alleen op onze baan maar ook in de omgeving. Ook het omvormen van eenvormig dennenbos tot een gemengd bos met loofbomen is een vooruitgang. De natuurwerkgroep is hier samen met de eigenaar en het personeel mee bezig. Onze baan profileert zich niet voor niets onder andere met de spreuk "Golven in de Natuur". Het behalen van het "Geo-certificaat" voor golfbanen laat zien dat het management van de baan, maar ook de NGF, de natuur zeer serieus neemt!

Nu is de vraag: wat vinden de vogels hiervan? De natuur is wel te beïnvloeden, maar niet altijd te sturen. Je kunt van alles willen, maar het loopt toch vaak anders. Dit jaar bleek dat door een uiterst vreemd verloop van het weer. Langdurige droogte en extreme temperaturen gedurende langere tijd hebben hun invloed gehad op de vogelbevolking.

Op termijn kan het best zo zijn dat sommige soorten verdwijnen, omdat het ecosysteem verandert; de natuur is dynamisch. Zo kan ik nog wel even doorgaan, de vogels zijn altijd aanwezig en je kunt er altijd van genieten. In dit blad wil ik mijn zorgen met u allen delen over de afname van de biodiversiteit.

Toch, als u het uitgebreide inventarisatieverslag "Inventarisatie Flora en Fauna in 2022 op Golfbaan het Woold" leest zult u zien dat er nog heel wat te beleven valt aan flora en fauna. Laten we er van genieten en goed voor onze baan zorgen.

Bijtende knutten !

AD BROUWERS

Naar aanleiding van een foto (2014) van een knutlarve, gemaakt in de Herbertusbossen onder dood hout, dit verhaal.

Knutten komen de laatste tijd nogal negatief over in de pers als overbrenger van het blauwtongvirus. Aanvankelijk dacht ik aan een larve van een roodkopvuurkever, met spermatoforen van springstaarten op hun lichaam. Onderzoekers van EIS in Leiden brachten me op het idee dat dit zo zou kunnen zijn. Dus heb ik de foto gestuurd naar een springstaarten-specialist (<https://www.janvanduinen.nl/sleutel/springstaart001.php>) die me vervolgens op het juiste spoor zette. Uit onderstaand verhaal mag hopelijk het negatieve beeld wat kantelen omdat knutten ook een interessante en mooie kant hebben.

Zwartkopvuurkever, larve. Foto Jan Kersten

De foto is een 5x vergroting, en omdat het me zo verwonderde wat er zich in dood hout zoal afspeelt wil ik dit met jullie delen.

Dit bizarre en mooie beestje is een larve van een soort bijtende knut uit het genus *Forcipomyia* (22 soorten) van de familie *Ceratopogonidae* (124 soorten in NL). En ja, ze behoren tot dezelfde familie als die vervelende knutten die zeuren en bijten. Ze kunnen het leven in sommige delen van de wereld zoals in Schotland tot een jeukende hel maken voor mensen die gewoon even buiten willen zijn. Als je weet hoe bijzonder ze er uit zien als larven, kan het bijten wat gemakkelijker te verdragen zijn. *Forcipomyia* zijn landdieren en worden vaak aangetroffen in en onder rotte boomstammen en bladafval over de hele wereld. Omdat ze niet altijd worden genoemd in de lijsten van bodemdieren van de mesofauna, ongewervelden met een lengte van ruwweg 0,1 tot 2,0 mm, heeft het wel enige tijd geduurd voordat ik er achter ben gekomen om wat voor dier het gaat dat ik in 2014 in de Herbertus-bossen fotografeerde.

De Engelse gewone benaming is biting midge, in Noord-Amerika staan ze bekend als no-see-ums of punkies, zandvliegen en/of kleine klootzakken (sorry voor het taalgebruik). Knutten (*Ceratopogoniden*) zijn te vinden in een breed scala van terrestrische of aquatische

omgevingen over de hele wereld. *Forcipomyiinae*, uit deze onderfamilie, trok mijn aandacht naar aanleiding van de foto, zoals gememoreerd, en omdat ze er ongelooflijk mooi uit zien met hun ballonnetjes op hun rug. De larven van veel *Forcipomyia* leven volledig op het land en brengen die periode van hun leven door onder schors en rottende boomstammen, waar ze micro-organismen eten. Omdat het larven van muggen zijn, zijn ze ook klein, op hun grootste formaat slechts ongeveer 3-4 mm.

Balonnenoptocht. Foto Ad Brouwers

Ballonnenoptocht

Wat dit geslacht echt doet opvallen, zijn de witte gesteelde ballonnetjes op hun kop en achterlijf. De ballonnetjes hebben een kleverige, hygroscopische werking: ze trekken vocht aan en werken als een soort externe klieren. Ze produceren een antibacteriële substantie die als druppeltjes bovenop elke stijve, maar toch buigzame, haarvormige structuren zitten. Het belangrijkste doel van deze afscheidingen zou het voorkomen van uitdroging moeten zijn, en het beter mogelijk maken van huidademhaling: de druppels lopen langs de borstelharen naar beneden en zetten zich uit op de huid (puparium) van de larve, waarbij ze deze bedekken met een vloeibare, waterige sluier. Het vochtig houden van de huid versoepelt bovendien de gedaantewisseling (metamorfose) naar volwassen, vliegende knut. Dit kenmerk wordt inderdaad aangetroffen bij larven in het vierde larvaal stadium van terrestrische soorten, die veel voorkomen onder de schors en tussen het mos (Boorman, 1997). Uit onderzoek blijkt dat de druppels multifunctioneel zijn: ze lijken het dier niet alleen te beschermen tegen bacteriële infecties, door de huid hiermee vochtig te houden, maar ook bescherming te bieden tegen vijanden, zoals o.a. mieren. De larven hebben geen externe openingen (sifonen) die kunnen dienen voor zuurstof toevoer in het puparium.

Publiekswandeling

De Lange Bleek

MARIA VAN HEUGTEN NAMENS DE WERKGROEP PUBLIEKSACTIVITEITEN

De maandelijks Publiekswandeling ging in september naar het Natuurgebied De Lange Bleek, gelegen op het grensgebied van Someren en Heeze in Sterksel. Het gebied is bij veel mensen nog onbekend. Enkele deelnemers aan de afgelopen gidsencursus hebben recent de opleiding afgerond met De Lange Bleek als onderzoeksgebied. Reden genoeg om juist hier een publiekswandeling te organiseren.

Fer van der Zanden begeleidde de deelnemers door dit bosgebied waarin enkele heidevelden, weilanden, poelen en een ven gelegen zijn. Het meest interessante deel is het Bultven, waarin zich in de loop der jaren een voedselrijke laag heeft afgezet. Midden jaren '90 is de bodem van het ven afgegraven. Het inmiddels voedselarme ven heeft zich positief ontwikkeld, wat blijkt uit de aanwezigheid van de "Kleine zonnedauw" en ook "Moerashertshooi". Ook is rond het ven "Gagel" aangetroffen.

Uitleg van Fer bij het Bultven tijdens de voorwandeling. Foto Jan Kersten

In 2020 werd het gebied ingrijpend heringericht, dit om de diversiteit te vergroten. Het gebied werd omheind door hekwerk en nu begraasd om een aantrekkelijke habitat te krijgen voor o.a. vogels, insecten en kleine zoogdieren. Door het naalddhout uit te dunnen is er meer ruimte ontstaan voor het aanplanten van inheems loofhout. Voor de begrazing zijn schapen, Schotse hooglanders en pony's ingezet. Een aantal sloten zijn gedicht om verdroging tegen te gaan.

Naast de natuurwaarde van het gebied kent het gebied ook een historische geschiedenis. Zo is het gebied in de loop der jaren van eigenaar gewisseld. In 1923 werd het gebied opgekocht door Joodse textielabrikanten, de familie Elias. Zij bouwden een buitenverblijf in de Lange Bleek. Toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak, moest de familie vluchten en emigreerde naar Amerika. De villa werd ingenomen door Duitse bezetters en die richtten hier hun verblijf in. In 1944 werd de villa in brand gestoken door het verzet. Enkele fundamenten zijn nog zichtbaar achtergebleven. Sinds 1981 is de Lange Bleek in eigendom bij Stichting Brabants Landschap.

Aan het einde van de wandeling waren de deelnemers erg enthousiast en verrast over de veelzijdigheid van het gebied en de enthousiaste verhalen van de gids.

Gidsen voor Gidsen

Voorafgaand aan de publiekswandeling organiseren wij vanuit de "Werkgroep Publieksactiviteiten" een (voor) wandeling. De gidsen die de publiekswandeling gaan verzorgen, presenteren aan de collega-natuurgidsen, schoolgidsen en natuurouders een wandeling door het gebied. Het doel van deze wandeling is 'leren van elkaar', elkaar bevragen, feedback geven etc.. Dit wordt door de aanwezige gidsen als positief ervaren en is bovendien ook nog gezellig.

Volle aandacht voor de gids tijdens de voorwandeling. Foto Jan Kersten

Uitbreiding van gidsen

We zijn op zoek naar uitbreiding van het aantal gidsen. We merken dat er verborgen talent is onder onze IVN-leden die kennis hebben in een bepaald natuurgebied, en mogelijk met ondersteuning/begeleiding van een ervaren gids, samen wandelingen willen en kunnen verzorgen in een bekend gebied. Wil je ervaren hoe leuk het is publiek te laten delen in jouw kennis en beleving van de natuur, loop dan mee met de Gidsen voor Gidsen wandelingen en ervaar of het iets voor jou is. Meld je aan bij de werkgroep Publieksactiviteiten, (publieksact@ivnastensomeren.nl) dan ontvang je een uitnodiging voor de voorwandelingen, ook kun je bij de werkgroep terecht voor je vragen.

Natuurgids aan het werk. Foto Ad Verhoeven

Kennismaking met 'Mossen in onze woonomgeving' (Deel 2)

JAN KERSTEN EN RIEK VAN DEN BOSCH

Kennismaking met: Geelkorrelknikmos (*Bryum barnesii*)
Geelkorrelknikmos is een zeer klein, meestal geelgroen, topkapselmosje met in de oksels van de bovenste blaadjes een groot aantal broedknoppen. Deze broedknoppen zijn samengesteld uit een aantal zeer kleine blaadjes die samen een bolvormig knopje vormen. De broedknoppen zijn met een goede loupe duidelijk te zien, maar om de samenstelling ervan te zien is een microscoop nodig met sterke vergroting.

Geelkorrelknikmos is een pionier die op allerlei storingsplekken gevonden kan worden rondom het huis tussen erfverharding, in de tuin, op straat in de voegen van wegverhardingen en naast de weg op plekken met spaarzame begroeiing. Vaak groeit het tussen andere pioniermossen en planten en soms vormt het grotere aaneengesloten zoden.

Geel korrelknikmos, planten en sporenkapsel. Foto Jan Kersten

Geelkorrelknikmos kan zich geslachtelijk voortplanten met sporen, maar vermeerderd zich vooral vegetatief met de vele broedkorrels.

Planten met broedkorrels in de bladoksels. Foto Jan Kersten

Ledenadministratie

Nieuwe leden:

Ton Verhees	Ommel
Jan Reynders	Someren
Leon Honings	Vlierden
Thieu vd Boomen	Asten
Marjan vd Boomen v Heijst	Asten
Mieke vd Moosdijk	Someren
Marie Louise Roefs	Someren
Harry vd Loo	Asten
Han Vervoordeldonk	Asten
Suzanne Maaskant	Asten
	Heusden

Welkom bij het IVN !

Afmelding leden:

P vd Laar	Someren
Mevr L vd Eynden	Deurne
D Kollaard	Someren

De Bleeken deel 3.3

JAN KERSTEN

In de vorige Schreever stond een gecombineerd artikel van De Bleeken deel 3.1 en 3.2, vandaar dat dit artikel deel 3.3 is.

Fauna op de Goorkens Bleek

Bij de inrichtingsplannen werden o.a. Kamsalamander en Boomkikker genoemd als doelsoorten. Dat lijkt nogal hoog gegrepen. Dat er vanuit de nabije omgeving zich Kamsalamanders vestigen lijkt mij erg onwaarschijnlijk en voor Boomkikkers is het biotoop nog totaal niet geschikt waardoor eventuele introductie door de mens, voorlopig onverantwoord is. Allerlei andere dieren hebben zich er al wel gevestigd, zo zagen we op Hondstroos een fraai verschijnsel en wel een groot aantal Bedeguaargallen die ook wel Rozenmosgal of Slaapappelgal worden genoemd. De vele namen duiden al op een opvallend en algemeen voorkomend verschijnsel.

Gallen zijn vergroeiingen op kruidachtige planten of bomen en kunnen door verschillende organismen worden veroorzaakt. Virussen, galmijten, galwespen, galmuggen, maar ook bladwespen en zelfs libellen kunnen gallen veroorzaken.

De Bedeguaargallen worden veroorzaakt door een kleine galwesp, de Rozenmosgalwesp. Als zo'n vrouwtje eitjes afzet op Hondstroos ontstaat een verbluffend fraai kunstwerk waarin, in afzonderlijke kamertjes en rijk voorzien van voedsel, de jonge galwespjes beschermd kunnen opgroeien.

Mosgal / Slaapappelgal / Bedeguaargal. Foto Jan Kersten

Een heel bijzondere waarneming op 13-9-2020 was de Bergveldwesp op het kenmerkende bloot hangende nest in de hoge Pitrus vegetatie. Deze wesp is nog niet zolang bekend in Nederland.

De aanleiding om op 22-8-2020 de Goorkens Bleek te bezoeken waren de eerder ontdekte Moerassprinkhanen op de Hermans Bleek.

Het vermoede bij Riek en mij was sterk dat deze inmiddels ook op de Goorkens Bleek voor konden komen. Al heel snel na aankomst op dit terrein bleek dit vermoeden juist te zijn en de populatie bleek ook nog veel

Bergveldwesp. Foto Jan Kersten

groter te zijn dan op de Hermans Bleek, maar dit heeft ook te maken met het veel grotere oppervlak van geschikt biotoop voor deze dieren.

Moerassprinkhaan. Foto Jan Kersten

Op twee plaatsen, op wat hoger en droger open terrein, deden we een andere, totaal niet verwachte, ontdekking en wel Blauwvleugelsprinkhanen. Deze forse veldsprinkhanen, met hun hemelsblauwe achtervleugels die pas zichtbaar worden als ze opvliegen, zijn vooral op zeer droge gronden, zoals stuifzand te vinden. Vliegen ze niet dan zie je ze ook (bijna) niet want ze hebben een perfecte schutkleur waarop ze ook heel sterk vertrouwen. Pas als je er bijna bovenop staat vliegen ze op. De Blauwvleugelsprinkhaan stond tot voor kort, evenals de

Blauwvleugelsprinkhaan, vrouwtje. Foto Jan Kersten

iets grotere Moerassprinkhaan, op de Rode Lijst in de categorie Kwetsbaar. Beiden leven in totaal verschillende biotopen, maar die liggen hier, door een aantal droge jaren, wel heel dicht bij elkaar. Het extreem droge weer was voor veel dieren funest, maar de Blauwvleugelsprinkhaan heeft ervan geprofiteerd. Ik zag er kortgeleden op de Lieropse Heide, in de omgeving van het Starven en Beuven ontelbaar vele en vorig jaar troffen we er één aan bij ons thuis in de groentetuin !

De aanwezigheid van Gewone wespen hadden we al wel gezien, maar nesten hadden we nog niet gevonden. De Gewone wesp maakt haar nest vaak in de grond in een oude Mollen- of Muizengang. Je kunt hier wel eens bij uitlopen, ze verraden zich door met meerdere dieren steeds in en uit te vliegen. Zolang je niet in hun vliegrouste staat geeft dat weinig problemen, ook al ben je vlak bij de nestingang. Meestal liggen deze nesten in lang gras wat dan rondom de ingang verwijderd is, maar hier op de Goorkens Bleek gaven twee wespennesten wel een heel andere aanblik: wat was hier aan de hand? Hier wil ik op ingaan in De Bleeken deel 3.5 "Zoogdieren op de Goorkens Bleek", maar eerst komt de flora aan bod. De locaties van de meer bijzondere diersoorten zijn per GPS-systeem ingemeten, op kaart ingetekend en doorgegeven aan de verantwoordelijke ambtenaren van de gemeente Asten.

Kleine Heitrakse Loop op de Goorkens Bleek. Foto Jan Kersten

't Schreeverke

In deze rubriek kunnen reacties van lezers en/of de redactie geplaatst worden op artikelen uit eerdere edities van De Schreever. Ook bijzondere waarnemingen gedaan door lezers zijn welkom. Een korte toelichting en een foto daarbij geven de melding extra waarde.

Misser

In het Herfstnr. van de De Schreever is van het artikel 'Natuurmonument' van Gerard Compiet op pag. 8-9 het laatste deel van zijn verhaal niet geplaatst. Wij als redactie betreuren deze misser en plaatsen dit deel hier alsnog.

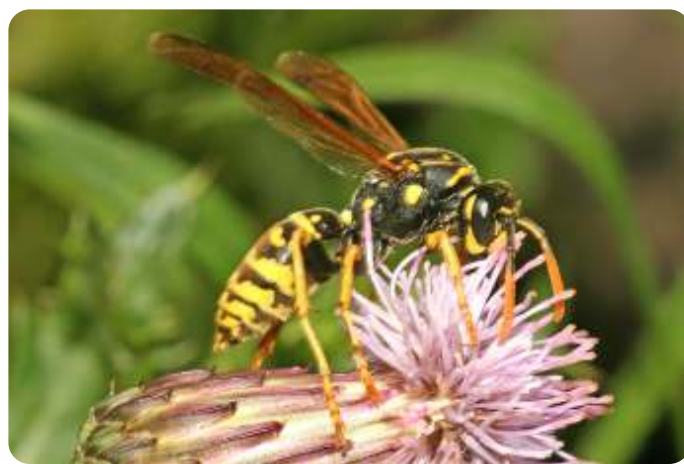
Natuurmoment, vervolg van het herfstnummer

Gerard Compiet

Een Franse veldwespenkolonie wordt niet erg groot. Als er zo rond de 200 individuen worden grootgebracht is dat al heel wat. Zo'n kolonie heeft dus niet zo verschrikkelijk veel plaats nodig. Er is zelfs ooit een veldwespennest in een frisdrankblikje aangetroffen.

Het Franse veldwespennest tegen de muur bij mijn terras heeft vooralsnog niet tot problemen geleid. De beestjes vliegen af en aan en laten zich aan menselijke aanwezigheid weinig gelegen liggen. Ook niet als ik vlak bij de nestingang sta. Ik kan zelfs het klepje openen om te kijken hoe het er binnen aan toe gaat. Omdat er om een veldwespennest geen omhulsel zit (bij limonadewespen is dit wel zo), kun je de beestjes daadwerkelijk in actie zien. Mede daardoor zijn veldwespen voor gedragsonderzoekers altijd al een gewild studieobject geweest.

Ik vertel, denk ik, niets nieuws als ik zeg dat limonadewespen niet erg geliefd zijn. Een nest in de nabijheid van mensen is meestal geen lang leven beschoren. Aangezien Franse veldwespen op limonadewespen lijken, zal ook hun nest meermalen het slachtoffer zijn geworden. Dat is jammer want deze wespenssoort veroorzaakt, althans bij mij op het terras, geen echte overlast. Bovendien zijn het aardige beestjes om te observeren.

Franse veldwesp. Foto Jan Kersten

Het rijk van koning Eik

TONNIE VAN DUIJNHOFEN

Een leven zonder bomen? "Nee !!! Kan niet !" volgens de kinderen van groep 5 van de Mariaschool in Someren met meester Drewig. "Want dan kon er bij opa geen boomhut zijn", zei een kind. Maar ja, deze kinderen weten al heel veel, en ja, juist zonder bomen geen leven. De bomen zorgen voor onze zuurstof. Wij, als schoolgidsen hopen in dit schooljaar ook weer zeker 3000 leerlingen te bereiken. Alle scholen zijn welkom bij onze nieuwe tentoonstelling met als titel 'De ZOMEREIK'. We gaan beginnen met een PowerPoint-presentatie waar al heel veel informatie in zit. Ik vraag weleens: "En wat zag je voor een vogel daar in die boom zitten, die zo'n mooi rond gat maakt in die boom?". Ja, ze hebben goed gekeken en geluisterd: het was een zwarte specht.

In De Stulp hebben wij 5 hoeken ingericht over de zomereik. Ik stond vandaag in de 'dode' hoek: opruiming ! Ook daar was een kleine- en grote specht te zien. Vraag van mij: "Zijn er nog meer spechten?". "Jaah !", zei een jongen, "Bij opa, opa woont tegen een bosrand aan en daar hoor je Ha Ha Ha het lachen van de groene specht. Maar opa beweerde, dat dat lachen van een heks was die daar in het bos woont Ha Ha !". Als ik vraag in de klas, wie er een boom in de tuin heeft: nou, bijna iedereen, maar een mooie zomereik, nee ! Dat is ook een heel bijzondere boom, soms zelfs een monument. Natuurlijk maak je van zulke mooie bomen geen meubels of bouwhout voor huizen of brandstof voor de kachel. Zo'n boom is eigenlijk ook een hotel. "Wie wonen er zoal in....?". Nou, daar kunnen de kinderen allemaal wel een goed antwoord op geven.

Behalve vogels wonen er ook insecten enne ... ja, er wordt veel gegeten en opgegeten. Niet alle eikeltjes worden een mooie grote boom, maar ja, kijk maar eens als je een eikeltje in de grond stopt ! En wat voor vele gevaren komen allemaal op zo'n boom af? Op dode eiken leven zelfs houtmieren en schimmels, b.v. de biefstukzwam. Wie heeft er weleens een biefstuk gegeten? Allerlei verhalen, "maar een biefstukzwam eten we toch niet, die eet de boom op". Tja - want als WIJ heel oud zijn . . . "Ja Tonnie, dan lopen wij ook met een rollator of stok, of het

Biefstukzwam. Foto Jan Kersten

kraakt en piept bij ons en bij de boom ook, en ja soms valt hij neer ... boem ... dood"!

We kijken in een andere hoek, waar je ook seizoenen kan zien aan de bomen. Ieder seizoen brengt weer iets moois voort: eikels voor gaaien en eekhoorns in de herfst en schuilplekken in de zomer. Uitkijktorens voor b.v. roofvogels in de winter. De bloei in de lente. "Oei, ik groei !", vraag ik aan mijn groepje, "Hoe groot ben jij?". Allemaal zo ongeveer vanaf 1.30 m. Nou, een eik kan wel 40 meter hoog worden !

Het was een hele leuke, leerzame ochtend met vele mooie verhalen, o.a. ook over het 'doodskloppertje', een heel piepklein insect. Als hij verschiet klopt hij met zijn kopje + schild tegen het hout van de boom, en zie daar komt het vrouwtje tevoorschijn . . .

Eekhoorn met eikel. Foto Jan Kersten

Er is in deze tijd veel te doen over landbouw, natuur en voedselproductie. Landbouwuniversiteit Wageningen heeft daarom verre van stil gezeten. De WUR, "Wageningen Universiteit en Research", heeft na uitgebreid onderzoek een visie geformuleerd over hoe die drie in de toekomst prima samen zouden kunnen gaan.

Voor wie dit interessant is kan het rapport downloaden via <https://research.wur.nl/en/publications/wur--perspectieven-op-landbouw-voedsel-en-natuur> of via bijgaande QR-code.

Voor 2024 is de huismus gekozen tot vogel van het jaar. De huismus leeft in de nabijheid van (oudere) huizen, gebouwen of boerderijen, in een groene omgeving. Bij voorkeur in een rommelige indeling waar struiken, bomen, groene en grijze open ruimte, waterpartijen en schuil- en nestmogelijkheden in elkaars buurt liggen. Huismussen zijn koloniebroeders. Ze nestelen in gaten en kieren van gebouwen en onder dakpannen en zijn daarin dus volledig afhankelijk van menselijke bebouwing. Een volwassen huismus eet voornamelijk zaden, tafelrestjes en in mindere mate insecten. De jongen worden bijna uitsluitend gevoederd met insecten, waaronder heel veel bladluizen. Door het verdwijnen van nestelgelegenheid en het teruglopen van de insectenstand zijn er steeds minder huismussen in Nederland. Daarom kun je de huismus helpen door niet alle gaten en kieren van je huis dicht te stoppen en 'mussenloften' op te hangen, maar ook door het plaatsen van groenblijvende beplanting, het tolereren van zaadragen (on)kruid en gras en hier en daar wat bladluizen en het vermijden van pesticiden. Want ook zo'n heel gewoon vogeltje is het beschermen meer dan waard.

Een gratis brochure over de huismus kun je downloaden via www.vogelbescherming.be/tips.

Huisumus, mannetje. Foto Jan Kersten

Heb je zin om eens op een andere manier naar dieren te kijken?

In Natuurmuseum Brabant in Tilburg loopt tot medio 2024 een expositie van grappige en creatieve natuurfoto's - want als je goed oplet en handig bent met je camera kun je best een zwaan spotten die een selfie maakt.

De expositie is verbonden aan de jaarlijkse internationale fotowedstrijd van "Comedy Wildlife Photography", waarvan de winnaars rond deze tijd bekendgemaakt zullen worden. De opdracht van de wedstrijd was om dieren te fotograferen in onbedoeld grappige situaties, waarbij zij ons vaak ook nog een spiegel voorhouden. Intussen wordt de bezoeker wel steeds op de noodzaak van natuurbehoud gewezen: laten we samen zuinig zijn op de natuur! Ook de opbrengst van de expositie is bestemd voor natuurbehoud.

Velen van jullie zijn serieus met natuurfotografie bezig, met de prachtigste resultaten. Maar als je na je eigen fotosessie zin hebt om even te lachen, neem dan eens een kijkje op deze expositie! In het museum is trouwens ook heel veel te zien en te doen voor kinderen.

Voor meer informatie, zie www.natuurmuseumbrabant.nl

Foto Comedy Wildlife

Activiteiten-kalender

DI	26 december	Kerstwandeling: "Beleef de natuur !"	Dennendijkse bossen	Kruising Venbergweg - Boortorenweg, 14.00 uur	5-6 km, Laarzen of waterdicht schoeisel aanbevolen
ZO	7 januari	Nieuwjaarswandeling	Gevolgd door een bescheiden drankje !	Verzamelen bij De Stulp, 10.00 uur	
WO	10 januari	Jeugd-IVN: De Speurneuzen		13.45 uur - 16.30 uur In of vanuit De Stulp.	1e woensdag v.d. maand.
DI	9 januari	Presentatie Veldbiologie door Fer van der Zanden	"De Lange Bleek" en "De wolf"	De Stulp, 20.00 uur	
WO	10 januari	Seniorenwandeling	Deurnsepeel-Zuid: "Winter in De Peel"	Verzamelen bij De Stulp, vertrek samen 13.00 uur, tot ± 16.30 uur.	2e woensdag v.d. maand. ± 3 km. Laarzen of waterdicht schoeisel aanbevolen.
ZA	13 januari	Jeugd-IVN: De Bosbikkels		9.30 uur - 12.30 uur In of vanuit De Stulp.	2e zaterdag v.d. maand.
ZA	20 januari	Excursie Multimedia-werkgroep	Nadere informatie volgt	Verzamelen bij De Stulp	
DI	23 januari	Seniorenwandeling	Kapellerput, Heeze: "Kleinschalig beekdal"	Verzamelen bij De Stulp, vertrek samen 9.00 uur, tot ± 12.30 uur.	4e dinsdag v.d. maand. ± 4,5 km.
DI	23 januari	Presentatie Veldbiologie door Ad Brouwers	Nadere informatie volgt	De Stulp, 20.00 uur	
DO	25 januari	Filmavond door Cor Speek	"Spechten in NL", "Burlende herten", "Natuurlijk Spanje"	De Stulp, 20.00 uur	
VR-ZO	26-28 januari	Nationale Tuinvogeltelling			
ZO	28 januari	Publiekswandeling	"De Peel in de winter"	Verzamelen bij Bezoekerscentrum "De Pelen", 10.00 uur	Laarzen of waterdicht schoeisel aanbevolen.
MA	29 januari	Maandagbijeenkomst Multimedia-werkgroep		"Goeikamer" De Stulp, 20.00 uur	
DI	6 februari	Studie-avond Veldbiologie	"Vogelnesten en vogel-eieren"	De Stulp, 20.00 uur	Samen informatie opzoeken
WO	7 februari	Jeugd-IVN: De Speurneuzen		13.45 uur - 16.30 uur In of vanuit De Stulp.	1e woensdag v.d. maand.
ZA	10 februari	Vogelexcursie Maasplassen	"Overwinterende watervogels"	Nadere informatie via de Vogelwerkgroep	
WO	14 februari	Seniorenwandeling / Struinen	Boschhuizer Bergen, Oostrum: "Zandverstuiving, jeneverbessen"	Verzamelen bij De Stulp, vertrek samen 13.00 uur, tot ± 16.30 uur.	2e woensdag v.d. maand. ± 4,6 km.
VR	16 februari	Thema-bijeenkomst Vogelwerkgroep		Nadere info via de Vogelwerkgroep	
ZA	17 februari	Jeugd-IVN: De Bosbikkels		9.30 uur - 12.30 uur In of vanuit De Stulp.	2e zaterdag v.d. maand.
ZO	18 februari	Publiekswandeling / Doorloopwandeling	"De Groote Peel"	Verzamelen bij Bezoekerscentrum "De Pelen", 10.00 uur	Laarzen of waterdicht schoeisel aanbevolen.
DI	20 februari	Studie-avond Veldbiologie	"Orchideeën"	De Stulp, 20.00 uur	
VR	23 februari	Lezing Multimedia-werkgroep door Willem van de Ven	"Vogels van de Filipijnen"	De Stulp, 20.00 uur	
DI	27 februari	Seniorenwandeling	Stippelberg-west: "Milheezer breuk", "Stippels"	Verzamelen bij De Stulp, vertrek samen 9.00 uur, tot ± 12.30 uur.	4e dinsdag v.d. maand. ± 5 km.

DO	29 februari	Lezing door Fer van der Zande	Onderzoeksresultaten "De Lange Bleek"	De Stulp, 20.00 uur	
DI	5 maart	Presentatie Veldbiologie door Frans Martens	Nadere informatie volgt	De Stulp, 20.00 uur	
WO	6 maart	Jeugd-IVN: De Speurneuzen		13.45 uur - 16.30 uur In of vanuit De Stulp.	1e woensdag v.d. maand.
ZA	9 maart	Jeugd-IVN: De Bosbikkels		9.30 uur - 12.30 uur In of vanuit De Stulp.	2e zaterdag v.d. maand.
ZO	10 maart	Publiekswandeling	Dennendijkse bossen: "Mossen en stikstof"	Kruising Venbergweg - Boortorenweg, vertrek 14.00 uur	Duur ± 2 uur. Laarzen of waterdicht schoeisel aanbevolen. Heb je een loep, neem hem dan mee !
WO	14 maart	Seniorenwandeling	De Pan, Maarheeze: "Bos, hei en natuurbeheer"	Verzamelen bij De Stulp, vertrek samen 13.00 uur, tot ± 16.30 uur.	2e woensdag v.d. maand. ± 5 km. Laarzen of waterdicht schoeisel aanbevolen.
VR	15 maart	Lezing Multimedia-werkgroep	Nadere informatie volgt	De Stulp, 20.00 uur	
ZA	16 maart	Excursie Multimedia-werkgroep	Nadere informatie volgt	Verzamelen bij De Stulp	
DI	19 maart	Presentatie Veldbiologie door Henriëtte Knoops	"Slakken"	De Stulp, 20.00 uur	
ZO	24 maart	Halve dag-excursie Vogelwerkgroep	"De Berken"	Vertrek bij De Stulp om 7.00 uur	
MA	25 maart	Maandagbijeenkomst Multimedia-werkgroep		"Goeikamer" De Stulp, 20.00 uur	
DI	26 maart	Seniorenwandeling	Starkriet, Someren: "Waterberging, vistrappen, broekbos"	Verzamelen bij De Stulp, vertrek samen 9.00 uur, tot ± 12.30 uur.	4e dinsdag v.d. maand. ± 4 km. Laarzen of waterdicht schoeisel aanbevolen.
DO	28 maart	Lezing / film door Ad Brouwers	Monumentale bomen in Europa	De Stulp, 20.00 uur	
ZO	7 april	Halve dag-excursie Vogelwerkgroep	"De Banen"	Vertrek bij De Stulp om 7.00 uur	
WO	10 april	Seniorenwandeling	De Vloeten en De Oetert in Someren: "Broekbosjes, vochtige weiden"	Verzamelen bij De Stulp, vertrek samen 13.00 uur, tot ± 16.30 uur.	2e woensdag v.d. maand. ± 5,5 km. Laarzen of waterdicht schoeisel aanbevolen.
DI	16 april	Studie-avond Veldbiologie	"Boomknoppen"	De Stulp, 20.00 uur	Aan de hand van zelf meegebracht materiaal !
DO	18 april	Thema-bijeenkomst Vogelwerkgroep		Nadere info via de Vogelwerkgroep	
ZO	21 april	Halve dag-excursie Vogelwerkgroep	"Soerendonks Goor"	Vertrek bij De Stulp om 7.00 uur	
DI	23 april	Seniorenwandeling	Het Leudal, Kinkhoven	Verzamelen bij De Stulp, vertrek samen 9.00 uur, tot ± 12.30 uur.	2e woensdag v.d. maand. ± 5 km. Laarzen of waterdicht schoeisel aanbevolen.
DI	30 april	Veldstudie Veldbiologie	"Op zoek naar boomknoppen"	De Stulp, 19.00 uur	Buiten !
ZA	15 juni	Slootjesdagen voor alle kinderen !	Water-excursie waarbij ook ouders en grootouders mee mogen doen !	Bij de Visvijver "De Witte Bergen" in Heusden, van 10.00 tot 12.00 uur.	Bij de kleine vijver, gelegen aan het zandpad direct na camping "De Peelpoort".

Activiteiten die niet, of niet volledig, in deze kalender staan zijn onvolledig of te laat bij de redactie aangeleverd. Check altijd de website voor de meest actuele informatie, of neem contact op met de betreffende werkgroep. Richtlijn voor de werkgroepen: *lever telkens je planning aan tot en met de maand na de volgende deadline.*

50 tinten . . .

*50 Tinten herfst:
kleurrijke ontgroening.
De bomen vieren feest.
en ronden met voldoening
de jongste jaarring af,
getrouw de loop der kringen.*

*terwijl er in de verte
een heerschap loopt te zingen.
Het is Koning Winter
met zijn vorstelijk bezit:
kristallen, sneeuw en ijs
in 50 tinten wit . . .*

Arnold de Boer, 8-11-2017

Wij wensen u
fijne feestdagen
en een voorspoedig 2024
Bestuur IVN Asten-Someren

